

İsrail'in Siyaseti: Batı Şeria'da Apartheid, Gazze'de Soykırım

DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL YAYLACI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü

Bertrand Russell'in öncülüğünde 1967 yılında Amerika'nın Vietnam'daki savaş suçlarını belgelemek için kurulan vicdan mahkemesini modelleyerek bir araya gelen Gazze Mahkemesi'nin (Gaza Tribunal) kapanış konuşmasında mahkeme başkanı Richard A. Falk "eğer apartheid, soykırım ve yerleşimci sömürgecilik bir kırmızı çizgi ihlali değilse o zaman hiçbir kırmızı çizgi yoktur" dedi. 7 Ekim'den itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik olarak uyguladığı etnik temizlik siyaseti hemen her unsuruyla 1948'de uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle bir soykırım suçuna işaret etmektedir. Nitekim Uluslararası Ceza Mahkemesi

7 Ekim'den itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik olarak uyguladığı etnik temizlik siyaseti hemen her unsuruyla 1948'de uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle bir soykırım suçuna işaret etmektedir.

bu suçun işlendiğine dair inandırıcı deliller olduğunu değerlendirerek Bin-yamin Netanyahu hakkında yakalama kararı verdi.

İsrail'in Apartheid Politikaları

İsrail 7 Ekim 2023'ten itibaren Gazze'de soykırım, 1967'den bu yana da Batı Şeria'da apartheid politikası takip ediyor. Siyonizm bir ideoloji olarak Filistinliler ile Yahudilerin aynı haklar rejimine sahip olamayacağı temel kabulü üzerine kurulmuş, kuruluşu itibarıyla etnokratik dominasyonu esas alan ırk üstünlükçüsü bir ideolojidir. Bu çerçevede İsrail ile Güney Afrika

apartheid rejimi arasında derin bir ideolojik yakınlık ve stratejik müttefiklik mevcuttu. Nitekim 1960'ların başında Güney Afrika Başbakanı olan Hendrik Verwoerd kendi ülkesiyle İsrail arasındaki bu benzerliği şöyle dile getirmişti: "Yahudiler İsrail'i Araplardan aldılar ki öncesinde Araplar bin yıldır orada yaşıyorlardı. İsrail de Güney Afrika gibi bir apartheid devletidir." Özellikle 1967 savaşının ardından İsrail, işgal ettiği topraklardan olan Batı Şeria'da, Gazze'de, Doğu Kudüs'te Filistinlilerin temel haklarını ihlal eden bir rejim inşa etti. Fakat özellikle son on yıl içerisinde, hem İsraili hem de uluslararası insan hakları örgütleri, mevcut rejimin ancak bir apartheid sistemi olarak nitelendirilebileceğini; Filistinlilerin ise birçok açıdan Güney Afrika'daki apartheid döneminde yaşayan siyahilere kıyasla daha olumsuz koşullara maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir. Mesela Güney Afrika'da apartheid rejimini şahsen tecrübe etmiş Sunday Times of South Africa gazetesi baş editörü gazeteci Mondli Makhanya İsrail işgali altında bulunan topraklara yaptığı ziyaretten sonra bunu teyit ediyor: "Benim gördüğüm kadarıyla İsrail Filistinlilerin yok olmasını istiyor. Bizim durumumuzda bu hiçbir zaman olmadı. Beyazlar siyahların yok olmasını istemedi." Makhanya Güney Afrika rejiminin zencileri aşağı gördüğünü ama İsrail yönetiminin Filistinlileri insan olarak bile görmediğini belirtiyor ve ekliyor: "Kesinlikle buradaki durum bizim maruz bırakıldığımız her şeyden çok, çok, çok daha kötü. Buradaki apartheid düzeyi, ırkçılığı ve gaddarlığı apartheid rejiminin en kötü döneminden bile daha kötü." Birleşmiş Milletler Özel Raportörü ve Apartheid Uzmanı Güney Afrika uluslararası hukukçu John Dugard, insanları bir duvarla ayırmak, farklı halklara farklı yollar tahsis etmek ve düzenli olarak insani krizler ve fakirlik üretmek gibi İsrail uygulamalarının Güney Afrika apartheid rejiminde bile olmadığını söylüyor.

İsrail'in en etkin insan hakları örgütü B'Tselem 2021 yılında yayınladığı "Ürdün Nehri'nden Akdeniz'e kadar Yahudi Üstünlüğü Rejimi: Bu Bir Apartheid" başlıklı raporunda bu rejimin adını apartheid olarak koydu. Ardından Human Rights Watch 2021'de, Amnesty International ise 2022 yılında yayınladığı raporlarda İsrail rejimini apartheid olarak nitelendirdiler. Aslında 2000'lerin başla-

Özellikle son on yıl içerisinde, hem İsraili hem de uluslararası insan hakları örgütleri, mevcut rejimin ancak bir apartheid sistemi olarak nitelendirilebileceğini; Filistinlilerin ise birçok açıdan Güney Afrika'daki apartheid döneminde yaşayan siyahilere kıyasla daha olumsuz koşullara maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir.

rından itibaren Richard Falk, Virginia Tilley, John Dugard gibi BM Özel Raportörü olan uluslararası hukuk uzmanları İsrail'i apartheid devleti olarak nitelemişlerdi fakat o dönemde anti-semitik olmakla itham edilip marjinalize edildiler. Güney Afrika'daki apartheid karşıtı mücadelenin sembol isimlerinden Başpiskopos Desmond Tutu 2002 yılında *Kutsal Topraklarda Apartheid* başlıklı bir makale kaleme alarak Filistin

ve İsrail'e yaptığı gezi sonrasında gördüklerinin kendisini derinden sarstığını çünkü Güney Afrika'da zencilerin maruz bırakıldıkları muamelenin şimdi İsrail tarafından Filistinlilere yapıldığını söyledi. Eski ABD Başkanlarından Jimmy Carter 2006 yılında yayınladığı *Apartheid Değil Barış* başlıklı kitabında İsrail'in apartheid devleti olduğunu tespit etmiş fakat karşılığında o da Amerikan kamuoyunda anti-semitizmle itham edilip siyasal tartışmanın kenarına itilmişti. 2007 yılında verdiği bir mülakatta Carter apartheid kavramının "Batı Şeria'da İsraililerin Filistinlilerden zorumlu ayırımı ve Filistinlilerin İsrail ordusunun tesis ettiği mutlak baskıyı çok doğru tasvir eden bir ifade olduğunu" söyledi.

İsrail'in bir apartheid düzeni kurduğunu İsrail devletinin kendi üst düzey yetkililerinin de ağzından duymaya başladık. Yıllar önce İzak Rabin "Eğer bir apartheid rejimi olmak istemiyorsak uzun vadede bir buçuk milyon Arap bir Yahudi Devleti'nin bünyesinde barındırabilmenin mümkün olduğunu düşünmüyorum" demişti. Eski İsrail Başbakanları Ehud Olmert ve Ehud Barak değişik vesilelerle kamuya açık bir şekilde İsrail'in bir apartheid devleti olma "riski" taşıdığını söylediler. Olmert, İsrail yetkililerini "Filistinliler bir anti-apartheid mücadelesi başlatırlarsa sonu İsrail için ne olur bir düşünün" diye uyardı. İsrail Dışişleri Bakanlığı bile 2004 yılında eğer Filistinlilerle olan çatışma çözülmezse "İsrail apartheid yıllarındaki Güney

Afrika'yla benzer şekilde bir parya devletine dönüşebilir" değerlendirmesini yapmıştı. Eski Mossad Başkanı Tamir Pardo "burada bir apartheid devleti var, iki farklı hukuki sistem altında yargılanan iki halk var" dedi. Benzer şekilde Eski İsrail Başsavcısı Michael Ben-Yair "üzüntüyle söylemeliyim ki ülkem öylesi siyasal ve ahlaki çukurlara indi ki şu an bir apartheid rejimindeyiz" ifadelerini kullandı.

Yerleşimci Sömürgecilik, Apartheid ve Soykırım

30 Kasım 1973'te BM Genel Kurulu'nda kabul edilen "Apartheid Suçunun Engellenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme" apartheid uygulamasını "Güney Afrika'dakine benzer şekilde ırki tecrit ve ayrımcılık uygulayan politikalar ve pratikler" olarak betimler ve bir grubun diğeri üzerinde tahakküm kurmasını sağlayan sistematik ve gayriinsani eylemler olarak tanımlar. 1998 yılında imzalanan ve Uluslararası Ceza Mahkemesini kuran Roma Anlaşması da kurumsallaşmış şekilde bir ırki grubun diğeri sistematiik bir tahakküm altında tutulmasını "apartheid suçu" olarak tanımlar. Bu anlaşmanın 7. maddesi apartheid insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul eder. Böylece artık apartheid bir suç olarak uluslararası teamül hukukunun bir parçası hâline gelmiş ve hatta diğere normların da üstünde bir yargılama gücü olan bir "buyruk kural" (jus cogens, peremptory norm) olarak kabul edilmiştir.

Başından itibaren bir etnodemokrasi olarak varolan İsrail'in Filistin topraklarında sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına yönelik olarak izlediği politikalar zamanımızın en cüretkâr yerleşimci sömürgecilik örneğini teşkil etmektedir. "Yerleşimci sömürgecilik" ifadesi, Birleşmiş Milletler'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan hakları ihlalleriyle ilgili olarak görevlendirdiği Özel Raportör Francesca Albanese'in, 2022 yılında BM Genel Kurulu'na sunduğu raporda İsrail için kullandığı bir ifadedir. Rapor, artık meselenin İsrail-Filistin çatışması olarak çerçevelendirilmesinin bırakılarak İsrail'in "kasti olarak toprak elde eden, ırk ayrımcılığına dayalı (segregasyoncu), ve baskıcı yerleşimci sömürge işgaline" odaklanması gerektiğini ifade etmektedir. Son yıllarda BM'nin çeşitli insan hakları organlarından sadır olan dokümanlar artan bir şekilde İsrail'i yerleşimci-sö-

Başından itibaren bir etnodemokrasi olarak varolan İsrail'in Filistin topraklarında sürdürdüğü işgal ve Filistin halkına yönelik olarak izlediği politikalar zamanımızın en cüretkâr yerleşimci sömürgecilik örneğini teşkil etmektedir.

mürgeci bir devlet olarak niteliyor.

Diğere taraftan İsrail'in Gazze'de iki yıldır sürdürüğü soykırım 2. Dünya Savaşı sonrası kurulan ulus-

lararası hukuk müktesebatı içerisinde işlenebilecek en ağır suç. Bu sebeple suçların suçu olarak anılıyor. 1948'de BM Genel Kurulu'nda kabul edilen Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi soykırımın detaylı bir tanımını yapmakta ve bunu önlemeyi sözleşmeye taraf tüm ülkelere bir sorumluluk olarak yüklemektedir. Fakat buna rağmen İsrail uluslararası hukuku tamamen göz ardı ederek Richard Falk'ın ifadesiyle "dünya tarihinin en bariz soykırımını" gerçekleştirdi.

İsrail, içinde yaşadığımız uluslararası düzenin siyasal teolojisi içinde kendini bir istisna olarak uluslararası insan hakları rejiminin ve uluslararası insani hukukun normlarının üstünde bir varlık olarak konumlandırıyor. Fakat İsrail'in uygulamaları, salt bir kişisel hak ihlali olmanın ötesinde, kolonyal dönemin uygulamalarını yeni teknolojik araçlarla pekiştirerek devam ettiren, etnonasyonal temelli

Her ne kadar uluslararası düzenin hâkim aktörleri tarafından İsrail, uluslararası hukuk, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk açısından bir istisna olarak konumlandırılmış olsa da buna karşı verilen mücadele yine bu hukuk düzenlerinin vadettiği eşitlik ve haklar rejimine dayanmakta; gücü hakla, egemeni ise hukukla sınırlandırma ideali etrafında şekillenmektedir.

İsrail'in Çöküş Dinamikleri ve Uluslararası İzolasyon

bir yerleşimci sömürgecilik projesi teşkil ediyor. Her ne kadar uluslararası düzenin hâkim aktörleri tarafından İsrail, uluslararası hukuk, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk açısından bir istisna olarak konumlandırılmış olsa da buna karşı verilen mücadele yine bu hukuk düzenlerinin vadettiği eşitlik ve haklar rejimine dayanmakta; gücü hakla, egemeni ise hukukla sınırlandırma ideali etrafında şekillenmektedir.

İsrail rejimi her ne kadar küresel propaganda aparatlarıyla bu iddiaları nakzitmeye çalışsa da İsrail toplumundan gelen birçok görüntülü ve sesli paylaşım, İsrail halkının soykırımı bir hafta olarak reddetmek yerine gurur duydukları bir kimlik unsuru olarak benimsediğini gösteriyor. Bu da bu istisna olma ve kendini hukukun üstünde ve dışında konumlandırma çizgisinin daha da patolojik bir hâl olarak toplumsallaştığını ortaya koyuyor.

İsrailli Yeni Tarihçiler ekolünün merkezî ismi Avi Shlaim 21. yüzyılda apartheid rejimini uzun vadede sürdürmenin imkânsız olduğunu dolayısıyla siyonizmin yıkılmanın eşiğinde olduğunu savunur. Shlaim'e göre İsrail'in bu derece pervasızca saldırı-ganlaşması onun çöküşün eşiğinde olmasının bir sonucu. Bu sürecin İsrail'i içeride çözülmüşe, dışarıda ise uluslararası destekten mahrum kalmaya iteceğini, böylece günümüzün yaşayan en mütekebbir yerleşimci sömürgeci projesinin kendini imha yolunda olduğunu değerlendiriyor. İlan Pappé de mevcut "neo-Siyonist" yönetimin ağırdan yürüttüğü ırkçı şiddetin İsrail'i içine doğru çökerteceğini öngörüyor. Etrafına doğru emperyal bir genişleme ve bölgesel hegemonya arayışına giren İsrail'in bu yükün altında çatlayacağını düşünüyor.

İsrail siyasetinin kendi iç fay hatlarının ve dinamiklerinin bu sürecin katalizörü olacağını teslim etsek bile bu sonucun verili alınmaması önem

arz ediyor. İsrail'in apartheid ve soykırım siyasetlerinin uluslararası alanda bir izolasyon ve yaptırım sürecine tabi tutulmadıkça, salt iç dinamiklerin kırılma gücüne dayalı olarak duracağını beklemek gerçekçi gözüküyor. İsrail kamuoyunun Gazze'de süren soykırımı ezici bir destek verdiğini hatta son kamuoyu yoklamalarının İsrail ordusunun daha fazla şiddet kullanması gerektiği yönünde kanaat belirttiğini de ekleyelim. Dolayısıyla uluslararası alanda İsrail'in etnik temizlikçi siyasetinin mahkûm edilmesi gerekiyor. Bu bağlamda Güney Afrika'daki apartheid rejiminin sona ermesinde, 1980'lerden itibaren gelişen izolasyon ve boykot politikalarının oynadığı merkezî rol hatırlanmalı. İsrail'in Gazze'deki soykırımı sürecinde BM'nin sorumluluklarını yerine getirmediğini söyleyerek görevinden istifa eden BM İnsan Hakları Komisyonu New York Sorumlusu Craig Mokhiber'in istifa mektubunda vurguladığı gibi, "BM'nin bütünü gayretlerini ve kaynaklarını apartheid'e karşı mücadeleye yönlendirmeliyiz tıpkı 1970'lerde, 80'lerde ve 90'ların başlarında (Güney Afrika'ya karşı) yaptığımız gibi." İsrail elitler ve siyasal sistemler düzeyinde başta ABD ve Avrupa olmak üzere Batı ülkelerini kendi pozisyonlarına eklemeyebildi fakat bunu kendi halklarında biriken muhalefete rağmen yürütmektedir ve bu muhalefetin sivil toplum eliyle büyümesi İsrail'i daha büyük bir siyasal maliyet hâline getirdikçe zaman içinde bu yönetimlerin İsrail politikalarıyla aralarına bir mesafe koymaları icap edecek.

Bu yüzden Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı ve BM'nin farklı birimleri başta olmak üzere uluslararası hukuk yollarıyla İsrail'i hesap vermeye zorlamak, Sumud Filosu ve Gazze Mahkemesi benzeri sivil inisiyatiflerle İsrail'in soykırımcı siyasetini kamuoyu nezdinde gündemleştirmek ve bu etkilerle beraber İsrail'in uluslararası alanda boykot ve izolasyonla parya devlet statüsüne getirilmesine gayret etmek eldeki en etkin siyasal enstrümanlar olarak gözüküyor.